

Elukaar

Vambola Raudsepp

“800 aasta jooksul on Eestis olnud 15 võõrvõimu. Igat neist on ellu viidud kindlat tüüpi eestlaste abil, kes on valmis seda võimu teenima, et saavutada ühiskonnas teatud positsioon, mis tagab neile kergema ja parema elu. Et seda positsiooni säilitada, tullakse omadele kallale. See on Eesti psüühikas nii määravaks saanud. Nimetused muutuvad, olemuslikult jääb kõik samaks”.

Einar Laigna.

Elukaar

Biograafiline

Vambola Raudsepp

Saateks.

Vananemine on elukaare kõige keerulisem, nõ tagasivaatav etapp. Olen elanud oma isade maal fašistliku Saksamaa ja stalinistliku Venemaa okupatsioonide ajal ning nüüd Euroopa Liitu kuuluvas Eesti Vabariigis. Elu tipp hetketeks oli doktoritöö kaitsmine Peterburis ning olla seal doktoriväitekirjade kaitsmisnõukogu liige. (Samuti Tallinnas, Tartus ja Riias). Töötasin kaua aega professorina Tartu Ülikoolis. Tollased sündmused ja emotsioonid pandud kirja käesolevas luulevihikus, so eesti ja võru keeles.

AD 2026. Koorastes.

*Katarsis**

*Elukaar peegeldab ajastut,
biograafia selle karmi kajastust.*

Toona oli võime Eestile anda,
sest tänuvõlg surmani kanda.
Saatus - kaitsetus, kasinus;
korvas kõike anne ja usinus.
Tuli taluda õelust, kadedust;
usus nautisin Looja lähedust.

Aeg anti olla seniidis,
hetk seista oma maa eliidis.
Olla kolleegide kõrval tipp,
hoida kõrgel Eesti lipp.

Saabunud viimane vaatus -
emeerituse staatus.
Trööst - jäävus järglastes;
elutööst, tublidest pürgijatest.

**Emotsionaalne puhastumine.*

I. Eesti keeles. Valik aastatest 1950 ... 2026.

Hüljatud o Kaugvaade o Juured o Reinkarnatsioon o Külakool o Mentor
o Eriline o Rolli kütkeis o Advent o Ekvivalent o Kajad o Süümepiinad
o Gulagi viirastused o Metsavend o Impeeriumi alamad o Sinu tahtmine
o Taasiseseisvumine o *Poetentia* o Ideeline o Vilistlased o *Desperation*
o Kohamälu o Ideaalne o Etnose mälu o Eelõhtu o Tuumasäras Euraa-
sia o Tehistulevik o Paratamatus.

1. Hüljatud

Olime tõrjutud, maha jäetud,
vastu tahtmist N.Liitu võetud.
Kui põrgukoerad lahti lasti,
jäi Eesti üksi saatanate vastu.
 Oli okupantide käsilasi,
 süümepiinadeta eestlasi.
Kaotused võõrvägedes,
Luki all või Sinimägedes.
Vorkuta ja Karaganda,
Auschwitz või Kolõma:
 sadismi surmalaagrid,
 ilmsüütute saatused.
Rüüstatud maa ja kodud.
Kes Eesti tulevikku adus?
Jagus uue korra kehtestajaid,
Eestilt kasu rehkendajaid.
 Usk ÜROsse, õiglusse kadus;
 jäid troost ja omavaraligus.

3. Kaugvaade

Looja loodu on imeline,
tähtsaim polegi inimene -
kui kaob põrnika põrisev lend
ja mesimummi ristikupõld.

Me ulmes veel ei hooma -
planeet Maa ju koomas!

Kõrgustes hõljub seatu ego,
nii heas-halvas iga ta tegu.
Ehk õpikski kriiside varal,
kui kingiks valgustatu aru?

Kasvab alistamisihas pinge,
võit - ei ühtegi elavat hinge.

Tuumasäras Maast saab krüpsis,
või loojanguks - apokalüpsis.

Õnnistet' hing kestab elavana,
Kõiksuse vaimus igavene.

3. Juured

AD 1960.

Otepää kõrgustiku avarustest,
kutse Ugala Sakala piiridest,
seob Sangaste paleus, ei rauge,
mälestused kaduvast, kaugest.

Liidab meid ülev-vaikne rahupaik,
vennad, kes võitlesid Eesti eest.
Puhkab rukkikrahv - aristokraat,
kel Tartu Ülikooli audoktori kraad.

Paljude põrm võõras mullas -
karm saatus me hõimlasi haavas.
Meis mälestused teist ajakullas,
hellad, kodueestlaste rinnas.

Kallile kullerkuppe, rukkililli,
lisaks kimbuke pääsusilmi
kõigile, ikka koduste kombel.
Taaskohtumised täna ja homme.

4. Reinkarnatsioon

Oled sündinud vaarisa nägu,
ikka kestab me Sangaste vägi.
Oli optimist see väikemees,
ema taevasina silmi.
Kasvas viletsuse sees,
vaid hellus varjas murepilvi.

Talu loodud, tööriigajal,
kukil võimurid, pügajad.
Ränk, tappev elukeeris,
armutult ta endasse neelas.
Vaar elust sai, mis talle antud,
karma sulle edasi kantud.

Võitlus vales võimuleeris,
kus iga kuulekas marssija.
Ajalik kooslus veeres,
juhiks despoot-stressija.
Enam ei taha, ei taha,
laske veeremilt maha!

Elus mõni hetk ka joovastav:
hedonism, sugutuse kultus,
me ju loodusest ei sõltu.
Lõpuks reaalsus, ajatus:
matab meid pühitset' muld;
või mõnel salalik taassünd?

5. Külakool

Kiri tuli katekismusest,
rahvas aabitsa raamatust.
Külakoolist parim Runnel,
eesti mõttelugu tunneb.

Koolmeistri tarkus ja hool,
kultuurrahvaks meid äratas.
Oli ta tões Eesti maa sool -
rahvast kõrgelt väärtustas.

Ärksa õpitee viis Riiga,
Peterburi või Berliini;
kunstihuvi poisi Pariisi -
nii kasvas rahvuse eliit.

Toona Eestil üllad ootused,
õitsva isamaa lootused.
Pätsi, Laidoneri kõrval Poska -
kõik nad riiki luua oskasid.

6. Mentor

Õpetajate õpetajatele.

Mentor - sugupuud ühendav lüli,
liidetud dünastia tüvi.
Neil kingiks antud võimas anne
ja isamaale ustavusvanne.
Elukaares tõus innustab järgijaid,
dünastias tipnevid järglasi.

Kord lordid lahkuvad sugupuus,
sirgub põlvkond, tasemelt uus.
Me põrmust saab põlluramm,
juurtele värsket huumus.
Nii tugevneb dünastia tamm,
talentide austus ja kuulsus.

Issand õnnista pürgijaid, panustajaid,
õpetajaid, kasvatajaid,
Eesti eduloo edendajaid.

7. Eriline

Vabadus - iseolemise vägi,
see loomerõõmu tugi:
tekitab pinget ja kannatust,
kaaslaste kurja kadedust.

Erinevusi püütud häbistada,
karmi kasvatusega hävitada,
muistse moraaliga ohjeldada,
tegijat mõnitada, tühistada.

Talent tekitab tighedust,
andekus ahistab kesisust.
Kõrkus võimeid võib tappa -
liigkalliks riigile maksma?

Erilisuus eeldab visadust,
seatud sihtide selgust,
väärtustatud vaimuvalgust,
endaks jäämise mehisust.

8. Rolli kütkeis

Näiteringis kord mängisin hirve,
oli siis ses lapses lusti ja kirge.
Rollis väljumine tekitas hirme:
jäi minusse õuduste virve.

Elu on võitlus - karm ja kole.
Ka inimloom - arukas ja väle
olgu sammuke ründajast ees;
vaid siis oled sõltumatu, vaba.

Koha võtmises ole kindel,
valmis lahinguks mitmel rindel;
eksistentsis haavade-armidega,
väärtuste kõrgemal hindel.

Toiduahel - elutarkus siin toeks.
Lõppvaatus: hirv saab kiskjate roaks,
neil peietel filee hea maitseb.
Kes rolli aheldatut kaitseb?

9. Advent

Männiku lumine vaikus,
õhu vaigune värskus.

Looduse valged väljad,
mõistatuseks loomajäljed.

Rähni lõhestav tärin,
sest okste sumbuv värin.

Langilt läik - jääkirmes järv,
helesinine vilkuv pärl.

Loeb hetki südamelöök,
müsteerium - advendiöö.

Tunnike talletub ajus,
nii kauaks kaob ajataju.

10. Jõuluõhtu

AD 1950 Hännikes.

Ehteis kuusepuu, ahjusoojus;
küünlad, präänikud ja päkapikk.
Tuba täidab elev ootus -
Jõuluvanal saanitee vast pikk.

No, kes seal ukstel koputab?
Jõuluvana: "Tere kogu perele!".
Laps uut laulusalmi nuputab -
jagus üllatusi, kinke kõigile.

Verivorstid, ahjuliha - hõrgud.
Perenaiselt vaikne kutse lauda.
Palvus - õnnistused kõrgelt.
Hardus. "Püha öö" veel laulda.

11. Andromeeda

EW sünnipäevaks.

Härmas talveöö valgus,
helkiva tähistaeva all
sätendab lumekristall -
seoste imeline täius.

Liikumine ajatu ahelas,
üks mõttekas mõistatus -
inimelu müsteerium,
Looja antud ajalikkus.

Universumi valgusaastad,
Andromeedast Maarjamaani -
sest hetk meile antud aega,
kesta, kasvada oma väega.

Kaugusi ühendav lähedus,
tõe mõistmise tähendus:
Jumal Eesti üle valvaku -
õnnistet päev nii alaku.

12. Ekvivalent

*Quod licet, non bovi.**

Geeniuse vaimusuurus
versus argine talent:
võrdlusekvivalent -
Jupiteri kaugus Maast.

Kõiksus ühtesid ülendab,
oma saladusse pühendab.
Suurvaimul lubat privileeg,
käia tundmatus teiste ees.

Konkurent - pusklev härg,
sarvis kodukootud pärg:
tal andekate ahistamiskirg,
tühisuse tundmise hirm.

Jumal loovust õnnista
ja Eestit annetega kaunista:
erilistele jätkuv respekt,
neist meie arengu efekt.

**Lubatud jupiterile, mitte härjale.*

13. Pruudipärg

AD 1958.

Ojakäärus valem niidulapp,
kus Kõiksuse loomingu tipp -
üks ülev-uhke õienupp,
kuldkollane kullerkupp.

Isakodu aasade uhkus,
koht väsinule - täispuhkus.

Oli neid, kuldkollane pea,
lahke ja süda nii hea.
Jaaniõhtu pruudiehteks
karikakrad, kurekatlad,
sini-must-valge koosluses -
Eesti Lipu värvides.

Õiteaeg lõppes nii järsku,
tütarlaps peiuga lahkus.
Jäi nurmede nukrus, tühjus,
kadus hinge noorus, värskus.

14. Eesti narratiiv

Läänemere soomesugu hõim,
killustunud, kergelt alistatud.
Vallutas Maarjamaa võõras võim;
saksad, vaba rahva orjastajad.

Muinasajal kaotatud võitlused,
jäid riigita vennassugu rahvad.
Oli Kaupol "hõimud riigiks" idee,
ses tulevikku võinuks ühine tee.

Suurte röövsõjad ja ülemvõim,
pärisorjast pere osaks nälg ja surm.
Saks müüs taludeks röövitud maad,
et endale rikkust ja häärberi saaks.

Tuli külakoolist eesti oma eliit,
sakstest veel ei saadud priiks.
Ärkamisaja ideede rohkus,
taotlustes eestlane ju ei kohku.

Oma riigi tõi Vabadussõda,
meie sangarite valatud veri.
Heideti hilised okupatsiooniahelad,
mõõk kodu kaitsmaks jäi vahedaks.

Nüüd me kodumaa kaardil viit -
Eesti Vabariik ja Euroopa Liit.

15. Kajad

Elatud aastad karmis ajas
jätab kestdvad pinged.
Kui troostitu kriiskav kaja,
painab järglaste hinge.

Ema-isa geenidest tänu,
neis talletat' ajastu mälu.
Meis peitub trotsi ja viha,
mässu ja tasumise iha.

Kurjast, hävingust marus,
on maailm täiesti arust.
Suudab armastus heastada -
inimsoo kadu peatada?

On meis päästev sõnum:
vaid karmis kannatuses,
usus, lootuses Looja nimel
sünnib jätkuv Eesti ime.

16. Süümepiinad

Pimedatel diktatuuri aastatel
tahtsin öelda, võisin vaid mõelda:
see õpetus on võõras ja vale,
laulud vastikud, vihkavad;
on ju ka õigluse, headuse tee.

Apokalüpsise koidikul
laotusse hüüdsin, karjusin:
ärge minge võõraga kaasa,
te petetud, mõttetusse surma!
Jäi nälg-viletsus kodude kanda

Patukahetsus. Meeleparanduses
kestku soov mälestada Eesti heaks
töötanud, kannatanuid, võidelnuid.
Sambaid, büste tegema peaks;
viia kalmule küünlaid ja lilli.

17. Gulagi viirastused

Albert Raudsepa meenutused.

Surmalaagris kõlas ülistuslaul,
mõrvarite, varaste, retside koorilt,
armsast Stalinist, juhust nii suurest.
Dirigent, intelligentne poliitvang,
sovjetiuimas uinunud juba noorelt.

Alistatud eestlased, süüdi mõistetud,
kel elu muserdatud, pöördumatult.
Isekeski istuvad, vihas, võõrdunult.
Neil valusalt vaikides, mõtteis heliseb:
“Mu isamaa, mu õnn ja rõõm ...”.

Laul Stalinist võõral maal, muudelt,
kostub taas noorte punastelt huultelt,
punalippude lehvides, idatuultes.
Laul ja tants tapetute luudel ängistab;
üks riik aegumatut veretööd õigustab.

Lääs ei taha, ei mõista, ei mäleta,
heaoluühiskonda see ju ei morjenda.

18. Metsavend

Hiilis tallu, saamaks sooja,
ootas Läänest sõnumitoojat.
Churchill öelnud - sõda jäi viiki,
lubas sõjajärelset Eesti riiki.

Oli ooberst Saksa sõjaväes,
sest teenitud karistus käes.
Luuras punkrisse, täis viha,
kahmas kaasa tüki sealiha.

Tappis uusmaasaaja metsateel.
Tal jälil juba nuhk ja NKVD.
Tabati. Aastaiks Karagandasse,
sunnsisurma vasekaevandusse.

Nüüd kodumaa kalmuaias,
tombuta haulal nimega sammas.

19. Impeeriumi alamad

Viiekümneadad.

Eestlaselt võetud kodu, vara ja riik;
kolhoseerimine - orjastamise idee.
Peremees kui kulak - Siberisse,
tehtud vaenlaseks, kulaagidesse.

Agara aju, kollektiivne mõistus,
ainuõige kummardamise kultus.
Valitseb võimsama ülimuslikkus,
võrdsema rahva keel ja meel.

Viletsuses vaikivad palgaorjad;
maakodule pandud koormis ja maks -
lehmalt piim, sealt liha ja nahk.
Kõik N.Liidu õitsengu heaks!

Igavese impeeriumi tulevikutee -
töö-, koondus- ja surmalaagrid,
kuniks alamad kui üks mees,
kolossi lammutasid ta enda sees.

20. Sinu tahtmine

Me ümber sündmuste virr-varr,
nii keerleme rutiinis kui vurr.

Juhuõnne leida püüame,
oma tahtmist rõhume.

Juhib palveid seoste võrgustik,
õnnistet' püha niidistik:

soovide täitumisi,
õnnetuste vältimisi.

Kes tõdenud jumalikkust,
sel usk kinnitab vaimlikkust:

viimsepäeva kannatusi,
ülima kohtu karmust.

“Sinu tahtmine sündigu!” -
sõnum Loojale me palves.

21. Taasiseseisvumine

Taas iseseisvus eestlaste hõim;
raskused - vaeste vabaduse hind.
Tekkis grupeerivate ülemvõim;
ah, mõrvatud? - puhaku rahu!

Organil seaduse tõlgendamise voli.
Kavaldaja ärastamises rikkuse valis -
nende varade kasv lausa kuubis.
Ärimehel tahe, kuid pädevuspuudus.

Destaliniseerimine jäi kättesaamatuks,
hoogustus "Plats puhtaks!" joovastus.
Euromehe käes uus luud oli vahe -
endised kadugu, jäägu aegade taha!

"Tühistamist" korraldas anonüüm,
meediapeks nende ühine rõõm.
Kammajaa teemal "Kadriorgia" käis -
süvariigile alandatuist pole ju ohtu!

Miski läks valesti. Mingit kahetsust!
Võimul alati meelsuse õigustus -
"surnuks menetletud" süütu vastu,
või abitu-õnnetu suitsiidi kohta.

22. *Poenitentia**

Kartuses kannatasime
vaenu, vaesust ja viha;
diktaator ühtsust murdis,
okupant rahvast mõrvas.

Ei jäänud endine endiseks,
muutus verevaen vendluseks.
Jäid suserdama salasektid,
saatanast sai süütu neitsi.

Isetus töös usume headust,
järgime ahnelt igat seadust.
Elu kavala kurjuse ahelais,
ikka parema Eesti ihaluses.

Armastus ja andestus -
kristlase osaks kannatus.
Lunastame viha ja valu,
karastanu kõike ju talub.

**Meeleparandus.*

23. Ideeline

Riigi tugisammas.

Ajastu ainsas idees kindel,
võitlusvalmis igal rindel.
Tööpostil tõrjuval ilmel,
kahtleval silmil, valvel.

Suhtes üleolev, kõrk,
teadmistelt- oskustelt nõrk.
Rahulolematult pahur,
et alluvas valitseks rahu.

Tekib lojaalsuse nõue,
võõrale ei, peremehe õue.
Ta lubatud piire kombib,
pedant, kel isekad kombed.

Oludes vormitud inimaju,
häälekas, vahest täitsa raju.
Karjääriredelil uje-lembe -
süvariiki toetav sinder?

24. Vilistlased

AKK 12. lend.

Hubane, uuenev Antsla,
tuntud laadalinn Hauka.
Seob vilistlasi koolimaja,
ühete, taas üle pika aja.
Kõneks kuulsaid koolimehi:
Kersna, Aarna, Martin, Veri ...

Oli jaamas kohtumisi,
tähtsaid reise siia-tänna.
Siis Pihkva rong viis Tallinna,
bussisõit meid Taaralinna.

Hüvasti, erksad eramajad,
Taberlaane pargirajad.
Kool ja linn ikka üheskoos,
suurte muudatuste voos.

Vilistlastest saanud VIP-id,
või tunnustatud spetsid.
Haridustee Antslast pärit,
head kooli nime iga väärrib.

25. *Desperation**

Tõrjutu, elukogenu küpsus,
näeb elu mõttetust, tühjust:
pole ausust, siirust, õiglust,
ei kohuta apokalüpsis.

Ühele tähtis vaid vara,
teine ilmaeest müüb su maha.
Kel kohustus missioonist,
sel löök omadelt, elukoolist.

Oli ustav sõber, kes kaitses,
hoolimata varasest east.
Haavatu üles tõusta aitas -
mees, mitte eestlaste seast.

Armastusest alati nappus,
headus piiratud, ammendub.
Akuutne viha, õelus, tappev
kurjus kordistub, talletub.

Aeg heas-halvas ei peatu;
kavalatest kasvasid veatud.

**Lootusetus.*

26. Kohamälu

Ulmes vahest leiame lohutust,
kodukohas kogeme kosutust.
Kuulen - ööbik salus laksutab,
kukk õuel tiibu plaksutab.

Taamal Matu oja vulin,
ülal vana vahtra salasosin.
Palet paitab karge õhk
ja Kaagu niidulille lõhn.

Järsku kuulen ema kutset,
ammu kadunud tare uksest:
"Tule tuppa maiustama,
pannkoogid moosiga!"

Nii ajatajus rändame,
südamepisarais piinleme.
Olevas asu leidmata,
kaduvas koduta jäänuna.

27. Ideaalne

AD 2025.

Ülimtäiuslik tehismõistus,
Looja loodu sellega ei võistle.
Me keskel ideaalne tehisinimene,
saati - intiimne, imeline.

Neid seob armastus ja abielu,
ei kao ju kirg ja intiimmõnu.
Virtuaaltõesus - vahet pole,
integreeritud reaalne elu.

Kohakeel muutub tarbetuks,
prevaleerib ülemaailmsus.
Otsused üksnes teaduslikud,
välistatud kõik eksimused.

On saavutatud surematus,
trügis tundmatu jumalikuks.
Vast vajalik veel tehisiive,
ei areng enam tunne piire.

28. Etnose mälu

Eesti kirjavaras etnose mälu,
meis identiteedi leidmise valu.
Oleme olnus otsija-leidja nägu,
austus hõimule, korvame tänu.

Püsib mõttelugu talletet' sõnas,
nii püsti jääb sugupuu sammast.
Hetk kallite kalmude keskel,
lahkunu looming ju edasi kestab.

Väärrikuse saanud me kingiks,
helgust surmani kanname hinges.
Vägi, elutung eellaste juurtest,
nii kasvame rahvana suureks.

29. Eelõhtu

Ees üks ulmeline aasta,
tulevikku kingitud aeg.
Soovidega tikitud lilleaed;
hingepuhtus antud kaasa.

Tee täis täituvaid lootusi
ja lastelaste silmade sära.
Hindame nooruse voorusi,
vead kustutame ära.

Erakordse kordumine?
Tõik - avaruste ahenemine,
elukaare lühenemine,
ootuste ajaldamine.

30. Tuumasäras Euraasia

Lõppes kahe vaba rahva sõprus;
põhjus: naabri sõjaline nõrkus.
Tugeval tekkis tapmisvajadus,
soov - tulutoov sõjamajandus.

Viha kasvas ähvardustes,
tuumarelvade sähvatustes.
ÜRO anastajat taltsutada suuda,
ega tugeva vetoõigust muuda.

Ohvrill sai varsti võimas armee
ja märtri-rahva renomee.
Oligarh teenib ses miljardeid,
lisab invaliide, vaeseid miljoneid.

Häda-viletsust, aateorjust -
kas hõivatud ala seda korvab?
Petetud langenuile obeliskid,
lisaks medalid, odavad diskid.

Vaen agressorite vastu jääb,
ülekohus ajaloo osaks saab.
Kaob tuumasõjas Euraasia hiilgus,
jääb tuhk ja radioaktiivne kiirgus.

31. Tehistulevik

Sajandid lahutavad, ühendab DNA,
hõimud liidab üksainus Eestimaa.

Ajas kordistuvad inimvõimed:
kas jääme - nagu Looja lõi meid?

Ületab mõistlikkust vaimurikkus,
ihaldatud tulemus - ihu surematus!

Androidist saab looduse kroon,
Looja paremal käel ta troon.

Vaid teadusel elus tähendus,
kaugeks jääb hingeline lähedus.

Iga vastus - raalitud lahendus,
konkurents - kaalutud kavalus.

Pettunud maksimalist, murelik;
parim - olla harilik surelik.

Looja loodud on ehe-imeline,
rikkumata tehisilmast inimene.

32. Paratamatus

*“Ma nägin uut taevast ja
uut maad”. Ilmutuse 21:1.*

Kärbume Kõiksuse tolmuks,
koos põleva planeediga Maa.
Inimese elu veel ulmeline,
pürgimus - õnn meil tulevane.

Ammu meis võidetud kartus,
lisame vaimuvarasse tarkust.
Ulmes genoomi päästmise usk,
planeedil - sama, mis praegust.

Võidame kiirust ja aega,
kõikvõimsal kosmoselaeval.
Veel kahtlemast ei vaevu -
lahkumine teoks saab taeva!

Õnneks ei õnnestu ebatäius,
rikkuda Kõiksuse karmi täiust.
Luuu uut Universumi korda,
Looja seks ennast ei korda!

II.Võro kiil. Sõmmõrpalo sõnapruuk.

Võrokõnõ o Vaaresä talo o Suksukõnõ o Latsõ pelgüse' o AD1944
o Uma verrevsaks o Piho o Kevväi o Mõtsavõim o Uhtjärv
o Vanaesä piibujutu' o Purõja pini o Võromaa kiräniku
o Leinäkõivo Latsi' kodo o Jää hüväste.

1.Võrokõnõ

Linnutii tolmust löütü,
Katsikutõ puult valitsõtu,
Põh'anakla' nagludetu,
Maarjamaalõ saadõtu.

Vanõmuise viisi perrä,
Lauluesä miilt müüda,
Kungla rahvas kutsutu,
Võromaalõ veeretetü.

Mi' vaba miil ja uma kiil,
egä kodo kallis rikkus.
Aastit' tuhandit viil siin,
püsümä jääs võro vahvus.

2. Vaaresä talo

Mustjõe-Pühajõe nurmi-mõtsu' vahel,
Kärgülä mõisa maadõ pääle,
vaaresä maa ostsõ ja talo raadasi.
Indä ja hobo lihasjõul tüü' tettüs sai.

Tinnipalo kõrgist pedäjist tarõpalgi',
Tammõsilla kuuskist kodo üles raoti.
Põllukivvest laudasaina' laoti,
viil hobõsõtall, ait ja hainaküün.

Kraavõ kaivati, Vilbusuu kuivatadi,
nurmõpääl rüüpõld lokkama lei.
Piim Liinamäe meierihe viidi,
liha ja nuurluumi laadan müüdi.

Massu' mastu. Saksilõ' ja kerkolõ uma.
Päävä' täüs tüüd, a talo võlgosisse jäi.
Vähä aastit anti mu' vaaresä ello,
är' läts - tull' lein Lustivere tallo.

3. Suksukõnõ

Mi' uma nuur täkk, eesti tõugu,
maatüü jaos luudu, hää jõuga.
Sangastõ Piirnatsilt tuudu,
sääl nimes pandu - Muulu.

Aastit' egän tüün tuksa abimiis,
ka kerkotiil kavvõn tõõsist iin.
Iks pää püstü käü, esipäine,
saa umma tahtmist tävvega.

Vihagõ vahest visksi galoppi,
sis lumõtiil regi lintsi uppi.
Miä uman mudson timä tahtsõ,
et hullupöörä pistse lahkma?

Suksul kaaraseim täüs talo tallin,
pere varandus, ta kõgõ kallimb.
Olgu siga, lehm vai lammas,
üts hobõnõ väärt avvusammast.

4. Latsõ pelgüse'

Ussaida tulnu kuri rästik,
kos lusti karglõs linavästriik.
Ku' talon umbõnõ vaikus,
tsirgupoigi ründäs haugas.

Om piirirahval hürske pull,
mõirgäs, pusklõs, täütsä ull.
Talo talli takan, välän,
luuras susi pümme, nälän.

Kalmun koolnu heräs ello,
sis kodokäüja kondas küllä.
Kellarin üüsisassi pesä,
verenudsijat näütäs esä.

Olkõ suvi, süküs, talv,
lats õnnõs' imä-esä hoolõ all.

5. AD 1944

Tuu aig ku' esä põldu kündse,
vinläne Pihkvast jo Läände murdsõ.
Loide, mi' uma Hänike kirämiis,
Ameerikahe oll' vast tiil.

Sis tõeõst küläst vellekõsõ,
Sinimägeden Eesti iist sõdisivä.
Naabrimiis Rihhard, Saksa mundrin,
kaoma jäi, vast "Tsehhi põrgun".

Albert, Olev, mu' indä lellekõsõ,
Kuramaale veeti' Vinne vormin.
Sõtsõmiis Moorits ku' vahitornin,
mopi iist Jäädsi mõtsan joruti.

Mõtsavellil troost puskar-viin;
mõnõ kuu peräst langi Berliin.

6. Uma verrevsaks

Perrähõikamine.

Hinnästäüs, vedrovangril uhkõlsivä,
ku' tüüorja' põllul vaivõlsivä.

Väiko saks, ülembilõ miiltmüüdä,
korgõlt rahvalõ iiskujus säedü.

Kitetü, näopilt avvutahvlin sais.
Uma saks - puul küllä sugulasi täüs.

Sai tuu rahva kahtõ lehte lüvvä,
parõmba pala' kuun ummigõ süvvä'.

Koloosi, verrevvõimu aig sai otsa,
ei inämb avvuseen, inämb kitetü.

Kõnõldi - oll' tal vanajuuda mutso.
Hallõ, nuil ikäv pääle' tulõ perädü.

7. Piho

Inne ahka, kikkakirge,
nuur teomiis peris virgõ.
“Om teol, mi’ uma Leo ? ”
peri rännutsirk piolio.

Tuu vihmakass - Piho,
vilistäs õkva ku’ Leo pion.
“Teol-teol, mõisa põllu pääl! ”,
hõiksõ miis vasta säääl.

Oll’ rassõ mõtsa-, põllutüü,
satas saibit vai lüü välku.
Sei Leo vatska, piimä, silku;
väsünü, lühküs jäänü üü.

Halõstus tulõ tsirgu seltsin,
murõgõ mi’ eloig iks üten.

8. Kevväi

Lõunatuul tõi suurõ sula,
upong upot' niidu' üle.
Sai siiä' väiko mõtsajärv;
om tulnu' lämmi kevväiaig.

Varahommuk hall-sinine,
külätii lipõ, lödüne.
Ütsik jäätsirk vette vulpsi,
kaugõl ronk kõrra kronksi.

Pia pajotiiga' valla löövä',
oras lumõ alt üles ärkas.
Rändtsirgu' lämmä toova',
armumängun kippõ', härksa.

Om kevväiao'l paljo rõõmu:
noorõn iän pesä punomist
ja latsist lusti, armastust.
Äitseig - igiolõva kallistus.

9. Mõtsavõim

AD 1956.

Karu mõtsan kõrda pandsõ,
Soele laanõ üle võimu andsõ.
Sai presidendis tötõ Pödör,
ehkki tervüs piso pötur.

Jänkust sai üts Soe virgats,
väle, tsipakõnõ kergats.
Om Ilves uhkõ majesteet,
üle mõtsa tubli diplomaat.

Tüütego juhat tubli Kobras,
et raadama tulõ-i va tõbras.
Repän tohter, tähtsa amõt,
kavval, selän karv ku' samõt.

Mõtsavahi' Nugis, Orrav,
hoitva nuuri' kasvõ' kõrran.
Kitse', Hirve' mõtsa ilo,
nuil panda' püstü uma pido.

10. Uhtjärv

AD 1955.

Õdagu, ku' tarrõ paistsõ täüskuu,
vanaimä latsilõ kõnõli tõtõ luu:
et tuu Uhtjärve suur viiväli
om süütü neio pisarist peri.

Oll' tütär illos ku' kastõnõ hummuk:
jääkristall palõ ja koidupuna huulõ',
Siiriuse silmä' ja vikõrkaarõ hiussõ.
Valgõ, nõtkõ ku' nuur kõivopuu.

Ku' Uhtjärv undas kõrra aastan,
sis' Urvastõn kollas va saadan.
Tu neio üten võtt', kerkokellä löi
ja henge armopatu iist maha möi.

Panti neio peiulembüs vandõ alla:
om timä Uhtjärve haldjitõ suust!
Täüskuu ao'l juusknu soegõ ringi
ja saadanalt saanu kalli kingi.

Neio järve rannalõ ikigõ litsõ,
leinan peiu neiogõ ütenkuun är'kattõ.
Uhtjärv nii täüs sai neidi silmävett.

11. Vanaesä piibujutu'

Uman külän võta naanõ vagunõ,
võõran vallan vaihta hobõnõ.
Sis pulmasõitu kerkotiil,
panõ kasvai traavi tõistõ iin.

Tiiä, om laiskus vaisuse veli,
a viks tüü talo rikkuse esä.
Ku' varandus kodoh sai tuudu,
sis pia' pühhi sakstõ muudu.

Kiä kõrtsi kaartilavvan kappas,
tuul vihha vill'ä võt ja talo takka.
Pall'alt lahkõ süä tuu ello lepitust,
sündsä veski hää vill'ä jahvatas.

Siin ilman kõgõst üle saat,
a kääpän iks kinni jäät.

12. Purõja pini

Rikkan, Piirmõtsa uhkõn talon,
ussaian hüräs' hõel purõja pini.

Tiikäüjä tuud hullu pelksivä'
ja suurt malka üten kandsivä.

Lats peläs' ütsi kuuli mennä,
nii tull' imäl indäl üten kävvä.

Ku' pini aiast lahti pässi,
nii õkva võõra harja tükse.

Küll mõni tõnõ rada löüdüs,
Piirmõtsast kaarõgõ müüdü.

No, kiä kõrra majja lüvvä või,
kutsu' kasvai liinast kardavoi?

13. Võromaa kiräniku'

Sais Tammula järve rannan
Lauluesä avvusammas.
Om Urvastõ kihlkunnast peri
Kangro Bärni ja Heibergi Mari.

Osola kalmuaian puhkas
kirämiis Iheri Rihhard.
Pärlijõe ilosast Sännäst -
Jaik, Adson ränsivä' vällä.

Lattikul Karula juurõ,
Uibopuu siia sai võõrsilt.
Kitä' Võro kiränikku,
uman keelen vaimorikkust.

14. Leinäkõiv

Pand' peremiis kasuma kõivopuu,
ussaida, mälehtüses noorõlõ kaasalõ.
Põdõsi pernaanõ rassõt tõppõ,
kuuli, jäi vaeseslatsis neli väikot.

Kasuimä võeti tallo - elo taht elämist.
Oll' virk, süä hää ja latsist huul,
nuid kõgõl neläl läbi sai kuul.
Egäl uma tii, talo kitsas ja tühäs jäi.

Nüüd vana' puhkasõ Sangastõ kalmul,
latsil-latsõlatsil iks meelen tuu kõiv.
Vanna tallo tulõva, mälehtüsi jutlõma;
lembüs köüt - üts suguselts nii ütte hoit'.

15. Latsi' kodo

Tan ilman kõik om kokko pantu,
ütstõsõ hoidmisõgõ köüdetü.

Esä perele ehit kinä maja,
imä kodolõ and' lämmüse,
latsillõ võrokõstõ imäkeele,
kasvatusõ kogo sugupõlvõlõ.

Koton kasusõ tubli' poja'-tütre'
uma kallile imäle, esäle, perele,
armsalõ vanalõ Võromaalõ,
uhkusõs kogo Eestimaalõ.

16. Jää hüväste

Ei enää Suksu põldu künnä'
ja esä adrakurgõ hoia'.
Kaonu' talotarõ'. Latsõ' lännü'.
Tulõ-s peremiist uma pojast.

Kaos Sõmmõrpalo sõnapruuk,
egä päiv tuu ello uut.
Ütine kõik - üleilmalinõ,
tuu jutt - sinisilmäline?

Hüväst' Pühäjõgi, Harjohiis
ja Kurõnurmõ küläkuul.
Prassipalon lähüliste' havva -
egäl taivatii tulõ ütsi kävvä'.

*“Kui kaob põrnika põrisev lend
ja mesimummi rukkipõld...”*